

Dialog - vynález „nepředmětnosti“

Jakmile se lidé naučili rozlišovat mezi „bytostmi“ a pouhými „věcmi“ („předměty“), zatímco až dosud za „bytosti“ (a jejich manifestace) považovali prakticky všechno, mohl jejich přístup ke skutečným „bytostem“, zejména k druhým lidem, spolu-lidem, dostávat jakoby novou „kvalitu“. Tato změna však nutně představovala velmi dlouhý proces, který byl navíc vynálezem pojmového zpředměťňování ve starém Řecku zpomalován a zejména překrýván i zakrýván mimořádným soustředěním na předmětné skutečnosti. Nejen v myšlení, ale také v lidském spoluzití, a také v politice atd., mají mimořádný význam nejrozličnější spontánní pokusy a iniciativy, které pak buď zapadnou, aby byly podnikány znovu, anebo které se ujmou a rozšíří natolik, že znamenají opravdovou změnu. Jejich (zejména okamžitý) neúspěch nebo úspěch sám o sobě neznamena postačující kritérium jejich významnosti. Takové společenské a „morální“ vynálezy se mohou někdy objevit jako na zavolanou, ale mohou přijít také předčasně (a někdy naopak pozdě, takže většinu dynamiky na sebe strhnou vynálezy jiné, horší). V každém případě však jde o skutečné vynálezy, tj. projekty, rozvrhy, více nebo méně promyšlené plány přebudování něčeho, co tu už je, nebo vybudování něčeho vskutku nového. Jedním z takových pozoruhodným vynálezů je „dialog“. Dialog není pouhý rozhovor dvou nebo více lidí, nýbrž má několik specifických znaků, jimiž se od pouhého rozmlouvání, povídání, „pokecu“ liší. V dialogu nejde jen o uspokojení sociální potřeby komunikace s druhými, nýbrž jde o soustředěnost na něco, co je sice rozmlouvajícím společné, ale nikoli jako jejich vlastnost nebo stav, kondice. V dialogu se rozmlouvající neinformují o svých postojích a přístupech, ani o svých dojmech a pocitech, nýbrž domlouvají se o něčem, co je mezi nimi a před nimi, a to ne jako nějaká danost, nýbrž jako něco, k čemu je zapotřebí se teprve dostat, co tu je jako zadaný úkol, jako výzva, někdy dokonce až provokace. V dialogu je vždy nějak přítomno něco, co nepřináší žádný z partnerů, ale co všichni více nebo méně, usilovněji nebo méně usilovně hledají, k čemu se chtějí dopracovat, co chtějí společně „najít“ – anebo spíš vybudovat, vytvořit. V dialogu je vždy nějak zpřítomňováno resp. dostává se k slovu něco zprvu jen tušeného a odhadovaného, ale pak stále víc prozkoumávaného a – popravdě vzato: uskutečňovaného, přinejmenším rozpoznávaného a zpodobňovaného či modelovaného.

(Písek, 050815-2.)